

ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ МІСЬКОГО БЮДЖЕТУ

Блага В.В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Благой В.В., канд. екон. наук, доцент

Федорець К.О., здобувач вищої освіти

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Постановка проблеми. За умов активного залучення України до світових процесів глобалізації та регіоналізації особливої уваги набувають регіональні аспекти соціального-економічного зростання держави. У цьому контексті особливо актуальними є питання економічного, фінансового та соціального розвитку регіонів на основі позитивних структурних зрушень галузевої, просторової та функціональної систем, раціонального використання економічного та фінансового потенціалу кожного регіону.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм висвітлені у роботах М. О. Кизим, Г.М. Феденко [1], Т. К. Куранда, Н. І. Вавіліна [2], М. В. Квак [3], В. Ю. Трайлі [4], Я. О. Заріцька [5], К. В. Павлюк [6], Т. В. Бугай, А. А. Галюта [7] та ін.

За думкою М. О. Кизим, Г. М. Феденко [1] та М. В. Квак [3], проблеми регіонального розвитку одержали належну оцінку як необхідна передумова і складова соціально-економічного поступу держави. Окремі розділи, присвячені державній регіональній політиці, стали невід'ємною складовою найважливіших державних стратегічних документів.

На думку Т. К. Куранда, Н. І. Вавіліна [2] та В. Ю. Трайлі [4], кардинально змінилися принципи підходи до вирішення питань регіонального розвитку. активізувалася робота з формування нормативного поля регіональної політики.

Як зазначають Я. О. Заріцька [5], К. В. Павлюк [6] та Т. В. Бугай, А. А. Галюта [7], передача основних повноважень щодо регіонального й місцевого розвитку органам самоврядування відбувається за відсутності адекватної системи й механізмів контролю за ефективністю рішень.

Таким чином, в наукових публікаціях, присвячених дослідженню планування витрат бюджету, недостатньо уваги приділено методиці формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм.

Невирішені складові загальної проблеми. За умов активного залучення України до світових процесів глобалізації та регіоналізації особливої уваги набувають регіональні аспекти соціального-економічного зростання держави. У цьому контексті особливо актуальними є питання економічного, фінансового та соціального розвитку регіонів на основі позитивних структурних зрушень

галузевої, просторової та функціональної систем, раціонального використання економічного та фінансового потенціалу кожного регіону.

Визначення короткострокових і стратегічних завдань політики регіонального розвитку, прийняття ефективних рішень з питань його регулювання потребує оцінки сучасного стану економіки та ресурсного потенціалу регіонів, аналізу чинників та тенденцій економічного, фінансового і соціального розвитку регіонів, прогнозування соціально-економічних процесів. Необхідно також окреслити перспективні завдання і терміни їхньої реалізації, знайти необхідні ресурси та механізми реалізації поставлених завдань.

Формулювання цілей статті. Розробити методику формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм та визначити порядок ухвалення рішення про розробку цільових муніципальних програм і регламентований порядок контролю за ходом реалізації муніципальних цільових програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія створення й ефективного використання фінансової бази місцевого самоврядування визначається наступними важливими моментами:

– по-перше, формуванням прогнозно-аналітичних документів, у яких обґрунтовуються цілі, завдання, пріоритети розвитку місцевого співтовариства, формуються вимоги до величини фінансової бази, достатньої для рішення соціально-економічних проблем муніципального утворення;

– по-друге, вибором й обґрунтуванням найбільш кращих з позиції місцевого самоврядування шляхів зміцнення фінансової бази.

Виходячи з цього, запропонуємо схему послідовності прийняття рішень органом місцевого самоврядування по формуванню фінансового потенціалу муніципального утворення (рис. 1).

Місцева фінансова політика як цілеспрямована науково обґрунтована діяльність органів місцевого самоврядування по створенню фінансової бази повинна мати чітку послідовність дій, що дозволяють ухвалювати рішення щодо формування фінансового потенціалу муніципального утворення [8].

Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування може відбуватися шляхом установаження взаємовигідного співробітництва органів місцевого самоврядування із перерахованими вище позаструктурними формуваннями, які автоматично стають учасниками реалізації місцевої фінансової політики [9]. Дане співробітництво може проходити за трьома напрямками:

– залучення додаткових фінансових ресурсів з поза для рішення проблем місцевого самоврядування;

– створення центрів ділового розвитку;

– створення консультативних органів, які б проводили аналіз економічної ситуації, розробляли рекомендації для місцевої влади, розглядали й оцінювали інвестиційні проекти.

Відсутність єдиної політики по формуванню, розробці й реалізації цільових муніципальних програм створює додаткові складності при плануванні витрат міського бюджету [10].

Рис. 1. Схема послідовності прийняття рішень органом місцевого самоврядування по формуванню фінансового потенціалу муніципального утворення

Джерело: узагальнено авторами на основі [5, 7, 8]

У зв'язку із цим була розроблена методика формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм, на додаток до даної методики визначений порядок ухвалення рішення про розробку цільових муніципальних програм і регламентований порядок контролю за ходом реалізації муніципальних цільових програм.

У методиці формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм (далі - методика) установлені основні принципи, загальний порядок розробки, твердження, реалізації цільових програм. Її основною метою стало приведення муніципальних цільових програм до єдиного стандарту, що істотно полегшило процес планування витрат міського бюджету.

Дана методика носить прикладний характер. При плануванні витрат бюджету підприємствами м. Харкова Управлінням економічного розвитку й інвестицій адміністрації м. Харкова був сформований перелік цільових програм,

що підлягають фінансуванню.

Таким чином, прийняття методики дозволило Управлінню економічного розвитку й інвестицій адміністрації міста, привівши до єдиного стандарту муніципальні цільові програми, при плануванні витрат міського бюджету виключити необґрунтовані витрати.

При аналізі виконання видаткової частини бюджету підводять підсумки виконання бюджету в цілому, а також по видах витрат, по окремим розділам, видам бюджетних установ, статтям витрат. Виявляються можливості більше ощадливого використання асигнувань, перевіряється цільовий характер витрати бюджетних засобів, оцінюється ступінь задоволення потреб установ у засобах. При цьому важливо визначити, чи існує залежність між певними статтями витрат бюджету і його доходів (у нашому випадку сукупними доходами бюджету муніципального утворення).

Припустимо, що така залежність існує й має такий вигляд:

$$P = D^x, \quad (1)$$

де P и D – відповідно витрати й доходи бюджету (по певній статті);

$$x \in (-\infty; +\infty)$$

Припустимо, що реакція зміни витрат (по статтях) бюджету на зміни витрат у двох найближчих станах (два найближчих роки) однакова, тобто:

$$P_1 = D_1^E \text{ i } P_2 = D_2^E, \quad (2)$$

де P_1 і D_1 — відповідно витрати й доходи бюджету (по певній статті) у момент часу t_1 ,

P_2 і D_2 — відповідно витрати й доходи бюджету (по певній статті) у момент часу t_2 .

$$\text{Тоді } \frac{P_2}{P_1} = \left(\frac{D_2}{D_1} \right)^E$$

Такого роду залежність можна оцінити, використовуючи так званий показник дугової логарифмічної еластичності:

$$E_D(P) = \log_{\left(\frac{D_2}{D_1}\right)} \left(\frac{P_2}{P_1} \right) \quad (3)$$

Показник дугової логарифмічної еластичності дозволяє розрахувати міру реагування витрат (по статтях) бюджету муніципального утворення на зміну його доходів. Запропонована методика бюджетного аналізу дає можливість зіставити заплановані напрямки муніципальної соціально-економічної політики і їхню дійсну реалізацію.

Висновки з проведеного дослідження. Автори встановили, що застосовувана в даний час система оцінки фінансових ресурсів муніципальних

утворень (зокрема система оцінки доходів і витрат бюджетів муніципальних утворень Харківської області) недостатньо об'єктивна й не враховує потреби муніципальних утворень, що приводить до зниження фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. Очевидно, що тільки за рахунок власних ресурсів муніципальні утворення не в змозі забезпечити повноцінний розвиток території. Зазначено, що фінансова база місцевого самоврядування пов'язана з економічною базою і є її складовою частиною. Фінансова й економічна бази є взаємообумовленими елементами місцевого самоврядування, тому що вони являють собою сукупність взаємозалежних відносин, близьких по сутності й значенню. Обґрунтована необхідність відображення перспективних завдань і термінів їхньої реалізації, пошуку необхідних ресурсів та механізмів реалізації поставлених завдань. Визначено, що базовим принципом відповідального регіоналізму є розширення функцій і повноважень на регіональному рівні з одночасним посиленням відповідальності перед населенням і державою. Цей принцип відповідального регіоналізму є формою розв'язання того протиріччя, яке завжди існувало й існуватиме між центром і регіонами.

Перелік посилань

1. Кизим М. О., Феденко Г. М. Теорія та практика оцінки пріоритетності та результативності державних цільових програм в Україні. *Бізнес Інформ*. 2012. № 12. С. 6-13.
2. Куранда Т. К., Вавіліна Н. І. Цільові програми в системі державного управління науково-технологічним розвитком. *Науково-технічна інформація*. 2011. №2. С. 12-17.
3. Квак М. В. Стратегічне планування відтворення національного багатства як резерву для реалізації цільових програм розвитку держави та забезпечення національної економічної безпеки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Вип. 38. Харків: УкрДАЗТ, 2012. С. 28-31.
4. Трайтлі В. Ю. Державні цільові програми як об'єкт аудиту ефективності. *Вісник університету банківської справи НБУ*. №1(19). 2014. С. 203-207.
5. Заріцька Я. О. Зарубіжний досвід реалізації програмно-цільового планування на державному рівні. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 1(2). С. 294-298.
6. Павлюк К. В. Проблеми розвитку програмно-цільового методу у бюджетному процесі. *Наукові праці НДФІ*. 2005. Вип. 4(33). С. 42-54.
7. Бугай Т. В., Галюта А. А. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: зарубіжний досвід і можливості його використання в Україні. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 3 (57). С. 206 – 210.
8. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія. К.: Наукова думка, 2006. 432 с.
9. Вінницька О. А., Бержанір І. А. Принципи формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Економічні горизонти*. № 2(3). 2017: сайт URL: <http://eh.udpu.edu.ua/issue/view/7628> (дата звернення: 12.03.2022).

10. Квасниця О. В., Русін В. М. Вплив фінансової політики на розвиток регіонів в умовах децентралізації. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 4. С. 321-330.

References

1. Kyzym, M. O, Fedenko, G. M. (2012). Theory and practice of assessing the priority and effectiveness of state target programs in Ukraine [Teoriia ta praktyka otsinky priorytetnosti ta rezultatyvnosti derzhavnykh tsilovykh prohram v Ukraini], *Business Inform*, No. 12, P. 6–13.

2. Kuranda, T. K., Vavilina, N. I. (2011). Target programs in the system of public administration of scientific and technological development [Tsilovi prohramy v systemi derzhavnoho upravlinnia naukovo-tekhnologichnym rozvytkom], *Scientific and technical information*, No. 2, P. 12-17.

3. Kvak, M. V. (2012). Strategic planning for the reproduction of national wealth as a reserve for the implementation of targeted programs for state development and national economic security [Stratehichne planuvannia vidtvorennia natsionalnoho bahatstva yak rezervu dlia realizatsii tsilovykh prohram rozvytku derzhavy ta zabezpechennia natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky], *Bulletin of Transport Economics and Industry*, No. 38, Kharkov: UkrDAZT, P. 28-31.

4. Traitley, V. Y. (2014). State target programs as an object of performance audit [Derzhavni tsilovi prohramy yak ob'iekt audytu efektyvnosti], *Bulletin of the University of Banking of the NBU*, No. 1 (19), P. 203–207.

5. Zaritska, Ya. (2013). Foreign experience in the implementation of program-target planning at the state level [Zarubizhnyi dosvid realizatsii prohramno-tsilovoho planuvannia na derzhavnomu rivni], *Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, No. 1 (2), P. 294-298.

6. Pavlyuk, K. V. (2005). Problems of development of program-target method in the budget process [Problemy rozvytku prohramno-tsilovoho metodu u biudzhethnomu protsesi], *Scientific works of NDFI*, No. 4 (33), P. 42-54.

7. Bugay, T. V, Galyuta, A. A. (2011). Program-target method in the budget process: foreign experience and opportunities for its use in Ukraine [Prohramno-tsilovyi metod u biudzhethnomu protsesi: zarubizhnyi dosvid i mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini], *Bulletin of ZhSTU*, No. 3 (57), P. 206 - 210.

8. Lunina, I. O. (2006). *Public finance and reform of intergovernmental relations [Derzhavni finansy ta reformuvannia mizhbiudzhethnykh vidnosyn]: monograph*, K.: Naukova dumka, 432 p.

9. Vinnytska, O. A., Berzhanir, I. A. (2017). Principles of local budget revenues in the context of decentralization [Pryntsypy formuvannia dokhodiv mistsevykh biudzhetyv v umovakh detsentralizatsii], *Economic horizons*, No. 2 (3), available at: <http://eh.udpu.edu.ua/issue/view/7628> (last accessed 12.04.2022).

10. Kvasnytsia, O. V., Rusin, V. M. (2018). The impact of financial policy on the development of regions in decentralization [Vplyv finansovoi polityky na rozvytok rehioniv v umovakh detsentralizatsii], *Economic analysis*, No. 4, Vol. 28, P. 321–330.

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 338.22.021.4; JEL Classification: G38

Блага В.В., Благой В.В., Федорець К.О. ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ МІСЬКОГО БЮДЖЕТУ

Мета: розробити методику формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм та визначити порядок ухвалення рішення про розробку цільових муніципальних програм і регламентований порядок контролю за ходом реалізації муніципальних цільових програм. **Методика дослідження:** аналіз практики планування фінансових ресурсів на рівні суб'єкта України й муніципального утворення – для обґрунтування актуальності теми, мети за завдань дослідження; методи системного аналізу – для обґрунтування запропонованої методики бюджетного аналізу, яка дає можливість зіставити заплановані напрямки муніципальної соціально-економічної політики і їхню дійсну реалізацію. **Результати дослідження:** визначено, що застосовувана в даний час система оцінки фінансових ресурсів муніципальних утворень (зокрема система оцінки доходів і витрат бюджетів муніципальних утворень Харківської області) недостатньо об'єктивна й не враховує потреби муніципальних утворень, що приводить до зниження фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. **Наукова новизна:** удосконалена методика формування, розробки й реалізації цільових муніципальних програм, за рахунок доповнення її показником дугової логарифмічної еластичності, що дозволяє розрахувати міру реагування витрат (по статтях) бюджету муніципального утворення на зміну його доходів. Запропонована методика бюджетного аналізу дає можливість зіставити заплановані напрямки муніципальної соціально-економічної політики і їхню дійсну реалізацію. **Практична значущість:** розроблена методика носить прикладний характер. При плануванні витрат бюджету підприємствами м. Харкова Управлінням економічного розвитку й інвестицій адміністрації м. Харкова був сформований перелік цільових програм, що підлягають фінансуванню. Таким чином, прийняття методики дозволило Управлінню економічного розвитку й інвестицій адміністрації міста, привівши до єдиного стандарту муніципальні цільові програми, при плануванні витрат міського бюджету виключити необґрунтовані витрати.

Ключові слова: муніципальні програми; фінансування; бюджетний аналіз; планування витрат.

UDC 338.22.021.4; JEL Classification: G38

Blaga V., Blagoy V., Fedorets K. PLANNING OF CITY BUDGET EXPENDITURES

Purpose: to develop a methodology for the formation, development and implementation of targeted municipal programs. **Methodology of research:** analysis of the practice of planning financial resources at the level of both the subjects Ukraine and the municipality - to justify the relevance of the topic, the purpose of the research; methods of system analysis - to substantiate the proposed methodology of budget analysis, which makes it possible to compare the planned directions of

municipal socio-economic policy and their actual implementation. **Findings:** It is determined that the current system of estimating the financial resources of municipalities (in particular the system of estimating revenues and expenditures of budgets of municipalities of Kharkov region) is not objective enough and does not consider the needs of municipalities, which reduces the financial independence of local governments. **Originality:** improved methods of formation, development and implementation of targeted municipal programs, by supplementing it with an indicator of arc logarithmic elasticity, which allows you to calculate the response of costs (by articles) of the municipal budget to change its revenues. The proposed method of budget analysis makes it possible to compare the planned directions of municipal socio-economic policy and their actual implementation. **Practical value:** the developed technique is of an applied nature. When planning budget expenditures by Kharkov enterprises, the Department of Economic Development and Investments of the Kharkov Administration formed a list of targeted programs to be financed. Thus, the adoption of the methodology allowed the Department of Economic Development and Investment of the city administration, leading to a single standard of municipal targeted programs, in the planning of city budget expenditures to eliminate unreasonable costs.

Key words: municipal programs; financing; budget analysis; cost planning.

Відомості про авторів / About the Authors

Блага Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: blagavikvik@meta.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8386-0767>. Моб. (050) 610-10-14.

Blaga Viktoriya – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor of Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Благой Віталій Валерійович – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет будівництва та архітектури, доцент кафедри економіки, м. Харків, Україна; e-mail: blagoyvitval@i.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0702-561X>. Моб. (050) 512-60-50.

Blagoy Vitaly – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Associate Professor of Department of Economics, Kharkiv, Ukraine.

Федорець Катерина Олександрівна – здобувач вищої освіти, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, Україна.

Fedorets Kateryna – applicant for higher education, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Kharkiv, Ukraine.